

успішного його вирішення, запобігання політичним помилкам і прорахункам доцільно скористатися досвідом інших країн.

Література:

1. Савельев Л. А. Инвестиционная привлекательность корпораций предпринимательского типа / Л. А. Савельев, Н. И. Савельев, Т. Л. Пляскина // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетр. : ДНУ. – 2001. – Вип. 82. – С. 88–96.
2. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія / Т. І. Ткаченко. – К. : Київ. нац. торг-екон. ун-т, 2006. – 537 с.
3. Хлопак С. В. Управління туристичною галуззю: стан та перспективи / С. В. Хлопак // Регіональні перспективи. – 2000. – № 2-3 (9-10). – С. 345–346.
4. Шульгіна Л. М. Формування інфраструктури інформаційної підтримки прийняття рішень підприємства туристичної галузі / Л. М. Шульгіна // Маркетинг та логістика в системі менеджменту : VI Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Львів, 9-10 лист. 2006 р.) – Львів : Нац. ун-т “Львівська політехніка”, 2006. – С. 407–409.

Надійшла до редколегії 20.10.2014 р.

УДК 330.101

Б. Ю. ТИРУСЬ

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ НА ДЕРЖАВНОМУ РІВНІ

Розглянуто стратегічні напрями модернізації економіки України на державному рівні. Обґрунтовано необхідність державного управління процесами модернізації в економіці. Представлено такі основні напрями державної політики у сфері модернізації економіки, як фінансова, інноваційна, соціальна, зовнішньоекономічна, а також політика у сфері розвитку внутрішніх ринків та інфраструктури.

Ключові слова: модернізація економіки, державна політика, стратегія.

The article deals with the strategic directions of the modernization of Ukraine's economy at the state level. The necessity of public administration modernization processes in the economy is grounded. The basic directions of state policy on modernization of the economy, such as finance, innovation, social, foreign and policy in the development of domestic markets and infrastructure are shown in the article.

Key words: modernization of the economy, public policy, strategy.

Перетворення України на високорозвинену державу передбачає зміну економічного курсу країни, для чого необхідно, щоб держава на якійсно новій основі посилила свою економічну функцію та реалізувала крупномасштабні заходи щодо забезпечення модернізації економіки. Країна не має іншого виходу, крім модернізації та радикального підвищення ефективності національної економіки, враховуючи небезпечні тенденції в Україні, які негативно впливають як на потенціал економічного зростання, так і створюють додатковий фінансовий тиск на економіку. Успішна модернізація економіки є запорукою динамічного та демократичного розвитку країни, який повинен привести до скорочення відставання України від розвинутих країн світу та закласти підвалини до постійного оновлення економіки в майбутньому.

Вивченню і аналізу умов і можливостей модернізації економіки України та переходу її на інноваційну модель розвитку присвячено роботи багатьох вітчизняних учених-економістів: В. Александрової, Ю. Бажала, В. Безродної, В. Гейця, В. Головка, С. Ілляшенка, Б. Квасюка, О. Раєвської, В. Семиноженка, Л. Федулової, А. Чухна, Е. Ясина та ін. Але при вивченні проблем модернізації економіки в науковій літературі найбільша увага приділяється інноваційно-технологічній стороні проблеми, у той час як модернізація, яка обумовлює постіндустріальний прорив, представляє собою комплексне поняття, яке включає не тільки технологічний, але й економічний, соціальний, політичний, інституційний та інші аспекти, а також різноплановість напрямів державної політики у стратегічній перспективі. Невирішеність даного питання зумовила вибір теми, визначила мету і завдання статті.

Метою статті є обґрунтування стратегічних напрямів модернізації економіки України.

Модернізація української економіки має бути спрямована на побудову вискоелективної конкурентоспроможної динамічної соціально орієнтованої економічної системи, в якій економічний розвиток забезпечується насамперед за рахунок розширення застосування інноваційних технологій, раціонального використання людського потенціалу на базі збільшення та підвищення якісного рівня експортного потенціалу й інтеграції у світогосподарські зв'язки, розширення ємності та збалансованості внутрішнього ринку [4]. Іншими словами, мова йде про структурну перебудову економіки держави на принципово нових засадах господарювання.

Структурна трансформація національної економіки має спрямовуватися на максимально ефективне використання всіх видів економічних ресурсів і повинна виконувати активну функцію щодо перебудови відтворювальних пропорцій у національній економіці, оптимізації співвідношення різних її секторів – споживчого, інноваційного, енергосировинного та інфраструктурного. У світовому господарстві сталими тенденціями є збільшення часток споживчого сектора, інвестиційно-інноваційного, а також відносно скорочення енергосировинного та інфраструктурного секторів.

Треба сказати, що завдання будь-якої держави за умов глобалізації принципово не змінюються, але, звичайно, змінюються інструменти їх реалізації. Тому динамічне зростання національної економіки у світлі посилення глобалізаційних процесів вимагає від України постійних зусиль, спрямованих на реальне забезпечення:

- макроекономічної стабільності як передумови економічного зростання, інвестицій, фінансової стабільності в контексті довгострокових демографічних тенденцій та зростання інтенсивності міжнародних потоків товарів, послуг, капіталу та робочої сили;

- адекватного клімату для підприємництва та інноваційної діяльності, важливим елементом якого є підтримка наукових досліджень і дослідно-конструкторських робіт і розробок. При цьому має також змінюватись сама ідеологія регулювання соціально-економічних процесів у цілому та виробничо-комерційної діяльності зокрема;

- активної участі (завдяки членству в міжнародних та регіональних економічних організаціях) у розробці відповідних економічних правил і норм, враховуючи, що рівень відкритості економіки України постійно зростає. За таких умов Україна об'єктивно зацікавлена в забезпеченні подальшої багатосторонньої лібералізації торговельно-економічних зв'язків та посиленні міжнародного співробітництва з основними партнерами;

- ефективної соціальної політики та політики на ринку праці, що гнучко реагує на потреби ринку, підтримуючи тим самим високі темпи економічного зростання та зайнятості тощо;

- підвищення рівня екологічної безпеки шляхом запровадження відповідних технологій виробництва та активна участь у міжнародному співробітництві з питань глобальних кліматичних змін [2].

Державна політика у сфері модернізації економіки повинна бути складовою загального механізму модернізації економіки, який передбачає вирішення трьох взаємопов'язаних проблем, а саме: модернізація державної економічної політики, модернізація виробничо-технологічної бази економіки, модернізація системи соціального захисту населення в широкому розумінні цього слова. Інструментом модернізації є здійснення низки реформ, спрямованих на запровадження найбільш ефективних принципів, механізмів та форматів управління економічними процесами в країні.

Кінцевим якісним результатом економічної модернізації має стати реальне скорочення розриву між Україною та країнами з розвинутою ринковою економікою. Показником успішності такого процесу має стати скорочення відставання України за рівнем доходу (ВВП) на душу населення від розвинутих країн та зростання індексу людського розвитку.

Ключове значення для розв'язання сучасних економічних проблем України мають реформи, які повинні бути спрямовані на те, щоб запровадити найбільш ефективну систему державного управління процесами модернізації економіки в країні на основі інтегрального поєднання економічної

ефективності, соціальної справедливості, ресурсної збалансованості та екобезпеки.

Успішність реформ у державі можна визначити такими умовами, а саме:

1) детально розроблена стратегія (концепція) реформ (тобто чітке визначення пріоритетних напрямків дій, засобів та механізмів досягнення поставлених цілей, адекватна оцінка пов'язаних з реформами фінансових та соціальних витрат). Така стратегія (концепція) має передбачати обмежену кількість пріоритетів реформування, їх логічний взаємозв'язок, часові рамки дій і відповідні ресурси;

2) чітка тактика реформування. Зрозуміло, що помилки та половинчастість здійснення тих чи інших дій можуть серйозно скомпрометувати ідею реформи та ідеальну стратегію її реалізації. Водночас, успішність реформи вимагає послідовності та спадковості реформаторських зусиль і дій;

3) уміння швидко та адекватно реагувати на непередбачені зміни внутрішнього та зовнішнього середовища з тим, щоб на рівні держави забезпечити неперервність, послідовність та ефективність трансформаційного процесу;

4) сприятливе середовище для реформування. Зовнішнє середовище – зовнішні фінансові ресурси, досвід та середовище. Внутрішнє середовище – реформаторські сили, ресурси та національний політичний консенсус щодо необхідності та основних напрямків перетворень [2].

Говорячи про системну структурну модернізацію економіки держави, в першу чергу слід згадати такий важливий напрям державної політики як фінанси, адже без належної фінансової підтримки неможливі якісні зміни в суспільстві. Прозора фінансова політика повинна бути необхідною базою для модернізації економіки, і вона має забезпечити вирішення таких завдань, як зростання ВВП, підвищення конкурентоспроможності економіки, соціокультурний розвиток, розвиток регіонів, охорона довкілля. У зв'язку із цим орієнтація національної фінансової політики повинна бути спрямована на підвищення ефективності та стійкості національної фінансової системи, у тому числі з метою протидії викликам нестабільності у світовій економіці.

Фінансова політика України має базуватися на таких принципах:

– комплексне використання фінансового потенціалу в усіх сферах економіки держави;

– пріоритетність інвестування заходів щодо розвитку інноваційного прогресу, а також соціальних та екологічних потреб держави;

– оптимальне розміщення і використання фінансових ресурсів у регіонах та раціоналізація процесів переливання капіталу на рівні регіонів та держави.

На сьогодні перед Україною стоїть задача здійснити високотехнологічну модернізацію всіх галузей національної економіки, перейти до інноваційної моделі розвитку.

Доцільність структурно-інноваційних зрушень в економіці сучасної України пов'язана з потребою проведення системної інноваційної політики, яку повинна активно та послідовно впроваджувати держава в господарське життя на всіх його рівнях і яка повинна складатися із обґрунтування інноваційного характеру структурних зрушень або перетворень, визначення механізму ефективного розвитку і соціально-економічного зростання на основі використання інноваційних технологій, товарів і послуг. Ефективне здійснення модернізації, просування реформ можливе тільки завдяки глибоким якісним змінам економічної структури, подоланню існуючих і діючих структурних деформацій, диспропорцій у структурі економіки України [1].

В Україні слід будувати державну політику інноваційного розвитку економіки, спираючись на зазначені напрями, проте необхідно враховувати і національні особливості економічної системи та проблеми, які постали на сьогодні перед суспільством. Державна інноваційна політика має спрямовуватися на вдосконалення механізмів та інструментів стимулювання інноваційно-технологічного оновлення підприємств, розвиток інноваційної інфраструктури, підвищення ефективності взаємодії науки й виробництва.

Таким чином, у сучасних умовах державне регулювання модернізаційних та інноваційних процесів можна здійснювати за такими основними напрямками:

- створення сприятливого середовища для пошуків модернізаційних процесів в національній економіці через законодавчу базу, податкову, бюджетну, амортизаційну, грошово-кредитну політики, систему пільг, санкцій тощо;

- безпосереднє фінансування та реалізація інноваційних проектів державою (в тому числі створення державних інноваційних структур);

- сприяння розвитку науки та взаємодії її із виробничою сферою, зростання рівня фінансування науки, відновлення мережі науково-дослідних установ в державному секторі, розвиток їх в корпоративних структурах, венчурному бізнесі.

Для розв'язання проблеми переходу України на сталий інноваційний розвиток необхідно законодавчо закріпити й запровадити процес екологізації економіки, створивши новий еколого-економічний механізм господарювання, який має стати органічною складовою виваженої державної політики.

Основними напрямками державної політики у сфері екологобезпечного природокористування повинні стати такі дії:

- упровадження в життя екологічної політики на основі принципів сталого розвитку та дотримання екологічних прав, яка повинна бути визнана одним з головних пріоритетів держави;

- розвиток екологічної освіти та активне пропагування в суспільстві принципів здорового життя в гармонії з природою, що охоплює низку компонентів: екологічні знання, мислення, світогляд, етика, культура, принципи діяльності;

– розвиток екологічного права – через удосконалення та приведення до міжнародних стандартів положень національного законодавства. Розробка законопроектів, якими передбачалося б розширення сфери відповідальності за порушення природоохоронного законодавства та екологічних прав;

– заохочення діалогу та співробітництва з громадськими організаціями шляхом формування держзамовлення на їхні послуги [2].

Для реалізації поставлених перед державою завдань у сфері захисту довкілля у процесі оновлення економіки необхідно, в першу чергу, значно послабити техногенний тиск на довкілля, що відповідатиме потребам економічного розвитку України. Цього можна досягти шляхом зменшення споживання природних ресурсів й енергії в усіх сферах господарської діяльності; активного використання вторинних ресурсів; прискореного розвитку відновлюваних та альтернативних джерел енергії.

Необхідно провести наукову експертизу і детальну інвентаризацію екологічно шкідливих виробництв та продукції, що виготовляється ними. На підставі цього вжити заходів щодо структурної перебудови всього виробничого комплексу України, що сприятиме переходу до екологічно орієнтованої ринкової економіки.

У сфері зовнішньоекономічних відносин необхідно регулювати якість технологій, які потрапляють на український ринок. Екологічні вимоги потрібно закласти в нормативні акти, що стосуються експорту-імпорту продукції і послуг, а також іноземних інвестицій. Необхідно надавати пріоритет і пільги контрактам з екологічною орієнтацією. У типових контрактах з іноземними партнерами треба обов'язково передбачати екологічні нормативи і норми, які гарантують екологічну безпеку та поліпшують умови природного життєвого довкілля.

Загалом, в основу державної політики у сфері модернізації національної економіки слід закласти принцип її стратегічного розвитку як підсистеми, що діє в межах глобальної економіки і глобальної екосистеми. Дотримання міжнародних стандартів екологобезпечного природокористування повинно лежати в основі економічного зростання України.

Поряд із згаданими напрямками державної політики у сфері модернізації треба наголосити на важливості розвитку ефективно діючої системи внутрішніх ринків, адже їх зміцнення й розбудова є одним з найбільш дієвих інструментів стимулювання економічного розвитку держави. З цієї метою на рівні держави необхідно:

– розвивати оптові товарні ринки на умовах біржових торгів з локалізацією в Україні, особливо по експортоорієнтованих товарних групах;

– розширити державні закупівлі продуктів і матеріалів за державними інвестиційно-інфраструктурними програмами на основі конкурентних процедур;

– використовувати можливості державного матеріального резерву для формування цінової кон'юнктури на внутрішньому ринку продуктів і матеріалів як самостійного регулятора по стратегічній групі товарів;

– створити умови для формування національних приватних рейтингових галузевих і міжгалузевих агентств із відстеження рівня конкуренції на товарних ринках країни задля отримання повної інформації про бізнес-середовище;

– упровадити обов'язкове оголошення в електронній формі умов контрактів і домовленостей, що не становлять комерційної таємниці протягом трьох банківських днів від моменту їх підписання між контрагентами чи з уповноваженим державним органом;

– посилити контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, захист прав та інтересів підприємців і споживачів на соціально важливих ринках (паливних і продовольчих ресурсів, лікарських засобів, фінансових, транспортних і телекомунікаційних послуг), посилити відповідальність суб'єктів ринків за порушення вимог антимонопольного законодавства;

– проводити політику селективного обмеження доступу на внутрішні ринки через посилення контролю за дотриманням стандартів якості;

– посилити боротьбу з контрабандою і тіньовими схемами імпорту;

– удосконалити механізми виявлення та припинення антиконкурентних узгоджених дій суб'єктів господарювання [4].

В умовах модернізації економіки одним із важливих завдань, яке має вирішувати держава, повинна бути активізація підприємництва, адже його розвиток має важливе значення для нормального функціонування економіки країни. У зв'язку із цим держава повинна створити оптимальні умови для ефективного функціонування підприємств, спонукати їх до розширеного відтворення, забезпечуючи таким чином розвиток народного господарства України. Важливою складовою регулювання розвитку підприємництва має стати система його державної підтримки, яка може мати як прямий, так і непрямий характер.

Пряма підтримка розвитку підприємництва з боку держави повинна здійснюватися за такими напрямками, як державне сприяння підприємству за рахунок бюджетних асигнувань, пільгового кредитування та часткової компенсації відсоткових ставок по кредитах; забезпечення спрощених режимів оподаткування та податкових пільг; нормативне забезпечення фінансово-кредитного сприяння ефективного функціонування підприємств в державі. Непрямі способи державного регулювання діяльності підприємств повинні передбачати покращання доступу суб'єктів підприємництва до кредитних ресурсів; запровадження практики державного гарантування повернення кредитів підприємств банківським установам; утворення небанківських кредитних інституцій для кредитування підприємств; удосконалення інфраструктури фінансово-кредитного ринку.

Необхідність швидкого економічного зростання потребує вираженої соціальної політики держави, тобто переходу до моделі розвитку економіки з дорогою робочою силою, що спирається на високу якість національного трудового потенціалу.

Основними напрямками державної політики щодо розвитку трудового потенціалу як чинника структурної модернізації економіки мають бути:

- забезпечення ефективної зайнятості населення, підвищення продуктивності праці;
- створення для найширших верств населення можливостей брати участь в економічній діяльності,
- забезпечення гідних умов праці та реформування заробітної плати з метою її відповідності затратам і кваліфікації праці;
- сприяння набуттю усіма бажаними високого рівня освіти та кваліфікації, популяризація системи безперервної освіти.

В Україні необхідно здійснити реформу оплати праці як найбільшого стимулу до підвищення її продуктивності, а відтак, підвищення ефективності розвитку економіки. Також підвищення доходів від зайнятості максимально широких верств населення звужить коло осіб, які потребують державної соціальної підтримки – з одного боку, і забезпечити необхідні кошти для її надання – з іншого. Для цього необхідно підвищити мінімальну заробітну плату до рівня прожиткового мінімуму для працездатних; стимулювати роботодавців неекономічними (адміністративними, пропагандистськими тощо) методами до підвищення заробітної плати найманих працівників своїх підприємств; запровадити повномасштабну єдину тарифну сітку оплати праці у бюджетній сфері; підвищити вартість робочої сили "не зарплатними" методами – фінансуванням роботодавцем підвищення кваліфікації, освіти, медичної допомоги, придбання та утримання житла тощо.

В умовах модернізації економіки повинна ефективно функціонувати сфера обслуговування, проте стан розвитку інфраструктури на сьогодні бажає очікувати кращого. У зв'язку із попередженням стримування економічного зростання держава повинна зосередити свої зусилля на розвитку інфраструктури (транспортної, телекомунікаційної, передачі енергії тощо). Наприклад, у сфері транспортних комунікацій мова йде про сполучення України з країнами, які мають спільні кордони (міжнародний вимір) та сполучення між центрами економічної активності та периферією в Україні (внутрішній вимір). Слід провести регуляторну реформу на залізничному транспорті шляхом створення незалежної комісії з регулювання тарифів на залізничному транспорті, до повноважень якої увійде регулювання тарифів та забезпечення недискримінаційного доступу до мереж залізниць.

Повинні отримати пріоритет питання реалізації низки національних програм розвитку інфраструктури, яка підтримує міжнародну економічну діяльність. Ключові національні проекти розвитку інфраструктури повинні бути об'єктом цільового спільного державно-приватного фінансування, що могло б не тільки здійснювати такі програми при меншому бюджетному навантаженні, але й підвищити гарантії їх якісного техніко-економічного пророблення. При цьому варто звернути увагу насамперед на національну

програму інформатизації країни як одну з найважливіших передумов ефективного включення в міжнародний обмін на основі новітніх технологій комунікації й обробки інформації [3].

Розглянуті напрями державної політики у сфері модернізації економіки України не претендують на вичерпність, адже в державі існує надзвичайно багато проблем, які потребують нагального вирішення. Проте реалізація зазначених кроків дасть змогу Україні перейти на якісно новий рівень розвитку економіки у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі та побудувати економічну систему відповідно до рівня розвинутих країн світу.

Література:

1. *Мамалуй О. О.* Структурно-інноваційні зрушення в економіці України як шлях до забезпечення економічної безпеки / *О. О. Мамалуй* // Економіка : проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. – Вип. 240 : в 5 т. – Т. IV. – Дніпропетр. : ДНУ, 2008. – С. 1054–1060.
2. Модернізація України : визначення пріоритетів реформ. Проект до обговорення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ekmair.ukma.kiev.ua>.
3. Національна стратегія розвитку "Україна-2015" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.semynozhenko.net>.
4. Структурні перетворення в Україні : передумови модернізації економіки / *А. П. Павлюк, Д. С. Покришка, Я. В. Белінська* [та ін.] ; за ред. *Я. А. Жаліла*. – К. : НІСД, 2012. – 104 с.

Надійшла до редколегії 0.11.2014 р.